

Цей літ. літ. про Швеція
де вперше вийде рідний на ур. у. м.
світаємологдми, смог-на викав

№3 2018

ПОЧАТКОВА ШКОЛА

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

*Будні та свята нашого класу.
Людмила Кізейкова, вчитель вищої категорії
Щасливської ЗОШ І-ІІІ ст. Миколаївської обл.*

*Із життя мого класу.
Алла Кириленко, вчитель початкових класів
Київської інженерної гімназії Дарницького р-ну.*

«ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

щомісячний науково-методичний журнал

№ 3 (585) БЕРЕЗЕНЬ 2018

Засновники –
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ,
ВИДАВНИЦТВО «ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

Видавець –
ВИДАВНИЦТВО «ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

Видається з липня 1969 року
Київ

Журнал включено до переліку наукових
видань ВАКУ України, в яких можуть
публікуватись основні результати
дисертаційних робіт

Головний редактор

Алла ЛУК'ЯНЕЦЬ, кандидат педагогічних наук,
заслужений працівник народної освіти України

Редакційна колегія:

Іван БЕХ, Надія БІБІК, Микола ВАШУЛЕНКО,
Галина ДРЕВАЛЬ, Валентина ЗАТОРЖИНСЬКА,
Людмила КОВАЛЬ, Ярослава КОДЛЮК,
Юлія КОЛЕСНИКОВА (*завідувач відділу*),
Тетяна КОХНО, Людмила ЛІЩИНСЬКА,
Людмила ЛОПУШАНСЬКА (*відповідальний секретар*),
Алевтина ЛОТОЦЬКА,
Світлана МАРТИНЕНКО, Віра МЕЛЕШКО,
Олександр МИТНИК, Антоніна МОВЧУН,
Ізольда НІЗЕЛЬСЬКА, Оксана ОНОПРІЄНКО,
Наталія ПАРХОМЕНКО, Тамара ПИРОЖЕНКО,
Тамара ПОНІМАНСЬКА, Катерина ПОНОМАРЬОВА,
Катерина ПРИЩЕПА, Тетяна ПУШКАРЬОВА,
Олександра САВЧЕНКО, Світлана СТРИЛЕЦЬ,
Володимир ТИМЕНКО,
Ольга ХОРОШКОВСЬКА, Людмила ХОРУЖА,
Михайло ЧЕМБЕРЖІ, Тетяна ЯРЕМЧУК
(*завідувач відділу*).

Зареєстровано Державним комітетом інформаційної
політики, телебачення та радіомовлення України
серія КВ, №6506 від 09.09.2002 року.
Підписано до друку 20.02.2018. Формат 84x108/16.
Папір газетний. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 6,72.
Умовн. фарбовідб. 6,72. Обл.-вид. арк. 9,75.
Зам. 0104803.

Адреса редакції: 04213, Київ,
вул. Прирічна, 25-А, к. 12,
тел./факс (044) 501-03-87
www.pochatkova-shkola.net
e-mail: pochatkovasc.ua@gmail.com

Видруковано у видавництві «Преса України».
03148, Київ, вул. Героїв Космосу, 6
Свідоцтво № 35481684
http://www.pressa.kiev.ua/
Якість друку повністю відповідає наданому видавцем
видавничому оригіналу.

© «Початкова школа», 2018

ЗМІСТ

Нова українська школа

- Гриценко О., Юрченко Т. Інформаційно-методичне
забезпечення реалізації Держстандарту початкової освіти
на основі роботи творчої групи 1
Як видавництво «Літера ЛТД» реалізує формулу НУШ 6

Новітні технології в освіті

- Іванчук Л. Використання медіадидактики на компетентнісно
зорієнтованому уроці в початкових класах 8

Методика навчання

- Кочерга О. Становлення позиції свідомого читача
в учнів початкової школи: психофізіологічний аспект 11
Колот М. Творчі види робіт на уроках української мови 15
Решетняк Н. Урок навчання грамоти (читання), 1 клас 20
Петренко І. Система вправ і завдань на практичне засвоєння
української фразеології молодшими школярами..... 22
Лящук Л. Тарас Шевченко – видатний син України 26
Прикмета О. Розробка уроку з позакласного читання, 2 клас .. 30
Висоцька Л. Книга в житті моєї родини 31
Чабайовська М., Синільник В. Проектна діяльність молодших
школярів у процесі вивчення курсу українознавства
за вибором «Я люблю Україну» 34
Кіщук Н. Системний підхід до формування поняття
натурального числа 38
Волошанюк В. Урок математики у 1 класі
з використанням ігрових технологій 43
Шимко А. Інтегрований урок у 1 класі 44
Глухова В. Інтегрований урок у 2 класі 46
Гришок Я., Білецька Н. Інтегрований урок у 3 класі 48

Освіта вчителя

- Чорна Н. Інтегрований урок з інтерактивними методами
навчання, 4 клас 50

Школа і родина

- Бондарчук І. Ваші діти – другокласники 53
Запитуйте – відповідаємо 55

Слово художній самодіяльності

- Прокоф'єва Л. У світі все починається з мами 56
Борисюк Ж. Славимо Великдень 59

Нам пишуть

- Войхевич В. Герб моєї родини 58

Конкурс «Мій творчий проект»

- Кульганік Г. Великий син великого народу 61
Синільник В. Якими іграшками гралися наші бабусі 64

Розкази про свій клас

Передрук будь-якого матеріалу українською або іншими мовами
без письмової згоди редакції заборонено.

Марія ЧАБАЙОВСЬКА,
доцент кафедри української мови та методики навчання
факультету педагогіки і психології НПУ імені М.П.Драгоманова;
Віра СИНІЛЬНИК,
вчитель вищої категорії, вчитель-методист НВК "Гімназія – ЗНЗ І ст.
ім. Володимира Мельника" м. Обухова Київської обл.

Проектна діяльність молодших школярів у процесі вивчення курсу українознавства за вибором "Я люблю Україну"

Проектна технологія входить до групи технологій розвивального навчання. Поняття "розвивальне навчання" ввели психологи. Засновниками його були Л.Виготський, О.Леонт'єв, Д.Ельконін, Л.Занков, В.Давидов та їхні послідовники. Кожен із цих учених працював над проблемою вдосконалення навчального процесу [2, с. 175].

Розробкою проектної технології займався вчений Джон Дьюї, який є її основоположником. Його послідовниками були В.Кілпатрик, Е.Коллінгс, Л.Левін. Сьогодні цю проблему досліджують: О.Савченко, С.Сисоєва, О.Пометун, О.Демченко, О.Онопрієнко, А.Цимбалару та ін.

Під час використання проектної технології в освітньому процесі початкової школи виконується ціла низка різнорівневих дидактичних, виховних і розвивальних завдань: удосконалюються пізнавальні навички учнів, формується вміння самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, активно розвивається критичне мислення, розширюється сфера комунікації тощо [2, с. 181].

Метою статті є розкриття питання організації проектної діяльності учнів початкових класів у процесі вивчення курсу українознавства за вибором "Я люблю Україну" у 3 класі.

Програмою курсу українознавства за вибором "Я люблю Україну" для початкової школи передбачено такі проекти та міні-проекти [3]:

2 клас

- Міні-проект "Моя сім'я".
- Міні-проект "Колискові пісні".

3 клас

- Міні-проект "Моя вулиця".
- Міні-проект "Якими іграшками гралися наші бабусі".

- Міні-проект "Українські народні інструменти".

4 клас

- Творчий проект "Пишаюсь тим, що я – українець (українка)!"
- Міні-проект "Звідки походить моє прізвище?"
- Міні-проект "Одяг моєї місцевості".
- Міні-проект "Відомі письменники рідного регіону".
- Міні-проект "Музичне мистецтво рідного регіону".

Захист проекту "Якими іграшками гралися наші бабусі".

Хід заходу

Учитель. Добрий день, діти! Сьогодні ми поговоримо про українську народну іграшку. Слово надамо групі "*Дослідники*".

І учень - дослідник. Українські народні іграшки – не просто забавка. Вони закарбували у собі історію народу, поєднали його життя і побут, звичаї та традиції.

В Україні народні іграшки виробляли з глини, соломи, дерева, тканини, солоного тіста, плавленого овечого сиру, плодів різних рослин, лози, довгої трави, кольорового паперу, картону тощо.

Улюбленими іграшками для сільських дітей були чудернацькі солом'яні ляльки з перев'язаною головою і талією та довгими руками. Солом'яні ляльки вражають своєю специфікою. Найперше – це техніка. Зазвичай такі ляльки носили ритуальний характер. Про це свідчить той факт, що з соломи найчастіше виготовляли янголів. Фігурки з соломи використовували у ритуально-культових обрядах [6].

2 учень - дослідник. Особливою обрядовістю була наділена іграшка з тіста. Фігурки були найрізноманітніші, але найпопулярнішими були іграшки, які виготовлялися до календарно-обрядових свят. Діти так само долучалися до цього процесу, щоб потім на вулиці разом зі своїми ровесниками влаштовувати цілі театралізовані дійства та частувати один одного смачною випічкою [7].

3 учень - дослідник. Як виглядає лялька-мотанка і чому вона так називається? Можливо, вам поталанило, і чудодійна лялечка *дісталася вам у спадок від прабабусі*. У будь-якому випадку ви, напевне, звернули увагу, що мотанка – це лялька без обличчя. Очі, брови, уста, ніс ніколи не промальовувалися в ляльках-оберегах. І це зовсім не тому, що наші предки не вміли малювати.

Згідно з давніми віруваннями, безлика лялька не зможе стати чим-небудь двійником, а отже, ніколи не завдасть шкоди людині.

Щоб наділити маленьку ляльку-мотанку великою магичною силою, на ляльковому обличчі нитками чи стрічками виплітали рівнобічний кольоровий хрест – давній могутній символ Сонця [8].

4 учень - дослідник. Чому лялька зветься мотанкою? Бо виготовлення цієї магичної іграшки – цілий ритуал, а використовувати ножиці, голки та інші колючо-ріжучі предмети заборонялося. Клаптики тканини рвали на менші, скручували нитками – й ось вона, лялька-мотанка!

Під час створення ляльки-мотанки кожна дрібниця має своє значення. Так, нитки намотували за ходом Сонця (зі сходу на захід) по спіралі (символ безкінечності духовного життя). При цьому бажали людині, для якої робився оберег, добра і щастя, міцного здоров'я, начитували відповідні молитви.

Виготовляти ляльку-мотанку як оберег треба було тільки в "хороший" період (краще взимку). Невдалим часом були свята і вихідні, а також середа і п'ятниця (у ці дні займатися рукоділлям вважалося за гріх).

Не можна було мотати ляльку-оберег уночі...

Дуже строго дотримувалися ще одного правила: змайструвати ляльку-мотанку так, щоб вона стала оберегом, потрібно було за один раз, не відкладаючи роботу на потім чи на завтра. Вважалося, що зроблене вдруге перекреслює те, що було створено вперше, і, таким чином, оберег втрачає свою силу. Мотанку не виставляли на показ, берегли, як зіницю ока [8].

5 учень - дослідник. Відомо багато ляльок для дітей. Це були найпростіші ляльки, які мотала матуся для того, щоби "зайняти" дитину, а для зовсім маленьких робили "**кукли**". Це лялька, в голову якої загортали хліб, розжувавши його перед цим, ганчірку закручували, міцно прив'язували гілочку, щоб вийшов хрестик, і давали дитині смоктати.

Ще відомі **ляльки-зернівки** (в них зашивали зерно і ставили на покуть, саме його кидали в перші борозни); **утішниці** (така лялька була гарно вбраною і мала при собі солодощі, які давали дитині, коли та капризувала); **соні** (в них закладали трави, які оберігали сон дитини) тощо. Використовували ляльки в різних ситуаціях. Окрім оберегової та заспокійливої функції, слід сказати і про лікувальну властивість мотанок. Коли дитина хворіла, мати нашивкоруч робила ляльку і клала її в ліжечко, а через день викидала чи спалювала, промовляючи замовляння від хвороби. Такі дії симпатичної магії, вірили наші предки, допомагають подолати недугу.

На Різдво виготовляли спеціальних ляльок із зерна. Вони символізували добрий урожай.

Моталися ляльки до свят: **Великодня голубка** (вона була червоного кольору, така лялька символі-

зувала відродження), **Вербниця** (до Вербної неділі), на **Івана Купала** (лялька на один день, можна загадувати бажання й разом з віночками опускати в річку); **весільні ляльки** – наречений і наречена, з'єднані разом; **помічниця по господарству** – лялька з дуже довгими ручками, до яких прив'язано багато стрічок; **зернівки** – ляльки, набиті зерном, які приносять достаток [9].

6 учень - дослідник. Найбільшу ляльку-мотанку зробили у Львові 30 квітня 2011 року, її замірювала уповноважена від "Книги рекордів України", начальник управління туризму Львівської міської ради Оксана Сидор, встановивши рекордний результат – 3 метри.

Львівську ляльку-мотанку виконали у традиційній вузловій техніці, із солярними знаками-хрестовинами на обличчі. На одяг ляльки пішло 10 метрів лляної тканини, шість мотків ниток загальною довжиною 1,5 кілометра [10].

Учитель. А зараз слово надамо групі "**Прозаїки**".

1 учень - "прозаїк". Понад 15 тисяч іграшок можна побачити у Державному музеї іграшки в столиці України – Києві. Вперше ідея створення такої установи зародилася ще у 1933 році, але лише через сімдесят років, у 2005 році, музей іграшок почав приймати своїх перших відвідувачів. Нині музей підпорядковується Міністерству освіти і науки України і містить експонати про історію народних та промислових іграшок з усієї держави. Окрім того, тут можна побачити унікальні авторські роботи українських майстрів та майстринь. Основою експозиції музею стала 10-тисячна колекція іграшок, яку почали збирати ще на початку минулого століття.

Сьогодні ж зібрання ледве вміщується у трьох великих виставкових залах, кожна із яких має певне тематичне та змістове наповнення. Так, у першій залі можна дізнатися про історію виникнення тих чи інших іграшок. Друга зала здивує відвідувачів багатомасштабною колекцією народних зразків дитячих забавок, деяким із них уже понад сто років. У третій залі виставлено ексклюзивні авторські іграшки ручної роботи, аналогів яким немає у світі.

Музей пишається своєю незвичайною колекцією ляльок, яких у експозиції налічується понад триста фігур. Не можна оминати увагою розкішних представниць цієї колекції – ляльок у пишних яскравих сукнях із елегантними зачісками та тендітними туфельками. Окрім того, лише у Київському музеї іграшки можна побачити відомих целулоїдних пупсиків і ляльок певних професій – лікарів, міліціонерів, учителів. Є у музеї і перші ляльки Барбі 1960–1980 років, і колекція ляльок у народних вбраннях 36 країн світу. Але найцікавішими експонатами залишаються ляльки, виготовлені із природних матеріалів з натуральними барвниками.

Державний музей іграшок славиться й тим, що у його стінах зберігається лялька академіка Богомольця, яку свого часу установи подарувала його невістка. Зрештою, саме тут можна побачити найдавніші зразки іграшкового посуду та меблів, дитячих залізниць і планетоходів, машинок, пістолетиків, брязкалець та літачків, які нині викликають безліч спогадів у дорослих відвідувачів музею і дивують своєю невибагливістю сучасних дітей [11].

2 учень - "прозаїк". Загадки.

Замість справжньої дитини
Є у кожної дівчини.
Її пестять, одягають,
Спати ввечері вкладають.
І годують її смачно –
Дуже мамі вона вдячна! (Лялька).
Вона гарна і струнка,
В неї густа грива!
Шкода, що не може мчатись,
Можна тільки погойдатись.

(Конячка-качалка).

3 учень - "прозаїк". Вірш про стародавній оберіг Оксани Сподар.

Нездоланний і талановитий
Наш народ скарби свої зберіг.
Тих скарбів коштовних не злічити,
Серед них – і лялька-оберіг:
Лялька-мотанка – це забавка дитяча
І мистецьке диво, але ще
Іноді здається нам, неначе
Вічність сіла ляльці на плече.
Бо її історія прадавня
Вже сягає п'ять тисячоліть.
Крізь віки гіркі, страшні і славні
На сторожі пам'яті стоїть.

4 учень - "прозаїк". Сенкан про ляльку-мотанку.

1. Лялька-мотанка.
2. Маленька, лляна.
3. Подарувати, оберігати, захищати.
4. Мама подарувала мені ляльку.
5. Іграшка.

Іграшка – предмет, що використовується в грі.

Твір для зразка.

Мама подарувала мені на день народження іграшку. Це маленька лляна лялька-мотанка. Вірю, що вона принесе мені успіх, буде оберігати і захищати.

5 учень - "прозаїк". Створення асоціативного куща: лялька-мотанка.

Асоціативний куш з висловом лялька-мотанка. (Здоров'я, льон, нитка, вовна, добро, іграшка, родина, злагода, оберіг, стрічка, тканина).

Учитель. Зараз свою роботу презентує група "**Художники**".

Виставка малюнків на тему "Якими іграшками гралися наші бабусі" (учні презентують свої роботи).

Учитель. До слова запрошуємо групу "Умілі ручки".
 1 учень - "умілі ручки". Загалом процес створення ляльки майстрині називають "кутанням", і це не дивно, адже він дуже схожий на сповивання маленької дитини. Для того, аби готова лялька виглядала гарно та яскраво, в давнину шматки тканини підфарбовували та розмальовували натуральними барвниками. Бавовняна основа мотанки символізує дух та мудрість предків.

Для створення ляльки-мотанки наші пращури використовували підручний матеріал. Все, що траплялося в домі з текстилю і було непотрібне, йшло в діло: шматки старої сорочки, постелі, старий одяг, який залишився з діда-прадіда, стрічки, намисто або ж сухі квіти, ягоди тощо. Гарно підходили дитячі речі – сорочечки чи спіднички, старі скатертини, серветки. Не треба відразу бігти до магазину і витратити гроші на покупку нової матерії, бо це не головне у створенні ляльки-мотанки.

Найголовніше, щоб процес виготовлення приносив задоволення. А якщо ви хочете, щоб ваша лялечка була для вас ще й оберегом, не полінуйтеся і знайдіть записи молитов чи богослужінь, які відповідають вашій вірі [12].

2 учень - "умілі ручки". Отже, приступаємо до роботи.

1. Готуємо все, що знадобиться для виготовлення ляльки-мотанки:

- для голови – шматок м'якої тканини, наприклад, старий рушник, хустка; лляна нитка або атласна стрічка;
- для рук і нижньої спідниці – рушник під вишивку, ситцеву тканину, підійдуть дитячі платтячка, сорочечки тощо;
- для спідниці, фартушка і корсетки (жилетки) – старе дитяче плаття, шматок від скатертини, вовняна хустка.

2. Розстеляємо тканину для виготовлення голови на столі, складаємо краями до середини. Ширина складеної тканини буде висотою голови ляльки. Скручуємо тканину, це і буде основа для голови ляльки-мотанки.

3. Отриману скрутку тугенько перемотуємо нитками, злегка стягуючи.

4. Для обмотування голови беремо білу, не дуже цупку тканину, тоді голова буде охайною і без складок.

5. Кладемо скрутку на наш клаптик тканини посередині, ближче до низу; накриваємо верхнім кутом тканини і, тримаючи скрутку, загортаємо всі складки тканини назад.

6. За допомогою лляної нитки або атласної стрічки робимо на обличчі мотанки сакральний хрест – спо-

Анотація. У статті розкрито питання організації проектної діяльності учнів на уроках українознавства в 3 класі, наведено приклад проекту на тему: "Якими іграшками гралися наші бабусі".

Ключові слова і формулювання: урок українознавства, проектна діяльність, проект "Якими іграшками гралися наші бабусі", народні ремесла, українська національна іграшка, лялька-мотанка.

чатку вертикальну смужку, закріпивши нитки на шії, потім – горизонтальну, зав'язавши вузлик ззаду голови.

7. Беремо відрізок тканини, обгортаємо ляльку, фіксуємо тканину біля шії (примотуємо ниткою).

8. Для виготовлення рук можна взяти таку ж тканину чи іншу. Складаємо тканину краями всередину (як для голови) або скочуємо трубочкою, підігнувши край. Фіксуємо ниткою, відділяючи долоні ляльки.

9. Примотуємо руки до шії ззаду тулуба. Примотувати треба навхрест.

10. Далі одягаємо нашої лялечці спідничку. Довгенький клаптик тканини призбираємо навколо талії ляльки, а потім примотуємо до неї.

11. Фартушок примотуємо поверх спіднички. Фартушок – невід'ємна частина української ляльки-мотанки.

12. Обмотуємо груди і талію ляльки стрічкою – це буде корсет.

13. Корсетку фіксуємо поясом. Поясом може бути товстіша нитка, стрічка, сплетена з ниток косичка, тасьма, вузенький клопоть тканини тощо.

14. Залишилося пов'язати хустинку. Наша лялечка готова.

Готову ляльку-мотанку можна прикріпити над дверима, і нехай вона приносить щастя в оселю!

Учитель. А ми свої іграшки, які виготовили власними руками, відправимо нашим воїнам на фронт, щоб вони їх оберігали.

Література

1. Демченко О. П. Проблеми використання проектної технології у навчально-виховній роботі з молодшими школярами // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/204/84/>
2. Педагогічні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі: навчально-методичний посібник / за науковою редакцією Чабайовської М. І. – Тернопіль: Мальва-ОСО, 2014. – 188 с.
3. Програма курсу українознавства за вибором "Я люблю Україну" (1–4 класи) / М. І. Чабайовська, Н. М. Омельченко, М. І. Кальчук // Початкова школа. – 2016. – № 9. – С. 39–48.
4. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільник В. В. Я люблю Україну: інтегрований посібник-зошит для учнів 3 класу. – Тернопіль: Астон, 2017. – 112 с.
5. Я люблю Україну. 3 клас: методичний посібник для вчителя / авт.-упор. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Синільник В. В. – Тернопіль : Астон, 2017. – 152 с.
6. <http://www.etogift.com.ua/ua/novini/ukrajinska-narodna-igrashka>
7. <http://mij-kraj.com.ua/etnografichne-doslidzhennya/ukrajinska-tradytsiina-ihrashka-dukhovnyi-ta-funktsionalnyi-aspekt>
8. <https://sites.google.com/site/lalkamotanka120/0-4-riznovidilalki-motanki>
9. https://studwood.ru/1758936/pedagogika/vidi_lyalok_motanok
10. <https://sites.google.com/site/lalkamotanka69/cikavi-fakti>
11. https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/2131_gosudarsvennyu-muzey-igrushki.htm
12. <https://etnoxata.com.ua/statti/traditsiji/kukla-motanka-istorija-pojavlenija-i-traditsii-izgotovlenija/>